

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فرهنگ آموزش و رسانه

دکتر ابوالفضل بختیاری

استادیار سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

بهناز حق‌بین

پژوهشگر آموزشی و کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی

انتشارات آوای نور

شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۲۰۴-۴ :
شماره کتابشناسی ملی	۴۴۱۱۳۸۵ :
عنوان و نام پدیدآور	: فرهنگ آموزش و رسانه/ابوالفضل بختیاری ، بهناز حق‌بین.
مشخصات نشر	: تهران : آوای نور، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۴ ص.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: رسانه‌های گروهی در آموزش و پرورش Mass media in education
موضوع	: تکنولوژی آموزشی Educational technology
موضوع	: انگیزش در آموزش و پرورش Motivation in education
موضوع	: تدریس اثربخش Effective teaching
رده بندی دیویی	: ۳۳۵/۳۷۱
رده بندی کنگره	: /LB۴۳۱۰۴۳ ۱۳۹۵۱۰۴۳ ۴۲۶ب/
سرسنانه	: بختیاری، ابوالفضل، ۱۳۴۵ - حق‌بین، بهناز، ۱۳۵۹

تهران - میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان وحید نظری،
پلاک ۹۹ - طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ / دورنگار: ۶۶۴۸۰۸۸۲

فرهنگ آموزش و رسانه

تالیف: دکتر ابوالفضل بختیاری - بهناز حق‌بین

ناشر: انتشارات آوای نور

صفحه‌آرا: منیرالسادات حسینی

چاپ: اول ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۲۰۴-۴

قیمت ۱۲۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر و مولف محفوظ است

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
خ	پیشگفتار.....
۱	فصل اول: فناوری اطلاعات در آموزش و پرورش.....
۱	مقدمه.....
۳	کاربرد فناوری اطلاعات در آموزش و پرورش.....
۹	رسانه و انگیزش.....
۱۱	اهمیت استفاده از رسانه.....
۱۲	خلاصه فصل.....
۱۳	فصل دوم: انگیزش و یادگیری.....
۱۳	مقدمه.....
۱۴	مفهوم انگیزش.....
۱۷	انواع انگیزش و مقیاس‌های افزایش آنها.....
۱۸	انگیزش درونی.....
۱۹	انگیزش بیرونی.....
۲۰	مقیاس‌های افزایش انگیزش درونی و بیرونی.....
۲۰	تمرکز بر کنجکاوی.....
۲۳	انگیزش تحصیلی.....
۲۳	عوامل مدرسه‌ای مؤثر بر انگیزش تحصیلی.....
۲۶	اهمیت انگیزش تحصیلی در آموزش و پرورش.....
۳۰	تاثیر گروه همسالان بر انگیزش تحصیلی.....
۳۱	عوامل مؤثر در انگیزش.....

۳۱ نقش نیازها و ساقی‌ها
۳۲ اصل تقویت
۳۳ خودپندارنده و انگیزش
۳۳ اهمیت دوستان
۳۵ سازه‌های انگیزش تحصیلی
۳۵ مولفه انتظار
۳۸ مولفه‌های ارزشی انگیزش
۳۹ ارزش تکلیف
۴۰ مولفه‌های عاطفی انگیزش
۴۱ نظریه‌های انگیزش
۴۲ رویکرد رفتاری نگر به انگیزش
۴۳ نظریه انسانی نگر به انگیزش
۴۳ نظریه‌ی سلسله مراتب نیازهای مزلو
۴۷ رویکرد شناختی به انگیزش
۴۸ رویکرد اجتماعی نسبت به انگیزش
۴۸ نظریه برانگیختگی
۵۰ ارتباط اسناد با انگیزش (نظریه نسبت دادن)
۵۲ عوامل بنیادی موثر برافزایش انگیزش دانش آموزان
۵۲ فرهنگ
۵۳ خانواده
۵۴ علم
۵۸ جو کلاسی

متغیرهای آموزشی	۶۰
ویژگی‌های دانش‌آموزان با انگیزه	۶۲
شیوه‌های ارتقا‌انگیزش تحصیلی در دانش‌آموزان	۶۳
۱- آگاهی شاگردان از هدفهای درس	۶۳
۲- رفاقت یا رقابت	۶۴
۳- استفاده از شیوه‌های نوین تدریس	۶۴
۴- استفاده به جا از تشویق‌های کلامی و صراحت بازخورد	۶۵
۵- آسان به دشوار بودن روال آموزش	۶۵
۶- ملموس کردن آموزش	۶۵
۷- مشارکت در یادگیری توسط فراگیران	۶۶
۸- بازخورد به موقع	۶۶
۹- تکالیف متناسب با سطح توانایی فراگیر	۶۶
۱۰- استفاده از مشوق‌های درونی و بیرونی	۶۷
توجه به اصل انگیزش در سیره معصومان	۶۷
آگاهی‌بخشیدن درباره جهل	۶۷
تشویق به علم‌آموزی	۶۸
تشویق و ترغیب دانش‌پژوهان	۶۹
تعریف یادگیری	۶۹
آموزش و یادگیری	۷۲
نقش انگیزش در یادگیری	۷۳
فصل سوم: رسانه‌های آموزشی	۷۹
مقدمه	۷۹

انواع رسانه‌های آموزشی.....	۸۰
رسانه‌های دیداری.....	۸۰
رسانه‌های شنیداری.....	۸۱۸۱
رسانه‌های دیداری شنیداری.....	۸۲
رسانه‌های چند حسی.....	۸۳
چندرسانه‌ای ها.....	۸۵
چندرسانه‌ای‌های آموزشی مبتنی بر رایانه.....	۸۷
مبانی نظری چندرسانه‌ای‌های آموزشی.....	۸۹
نظریه شناختی یادگیری چند رسانه‌ای.....	۹۰
تاریخچه استفاده از چندرسانه‌ای ها.....	۹۱
انواع چندرسانه‌ای ها.....	۹۱
برنامه‌های چند رسانه‌ای تعاملی.....	۹۱
برنامه‌های چند رسانه‌ای غیر تعاملی.....	۹۲
شیوه‌های استفاده از چندرسانه‌ای‌ها در آموزش.....	۹۲
عناصر نظام چند رسانه‌ای.....	۹۳
متن.....	۹۳
صوت.....	۹۶
تصویر و گرافیک.....	۹۸
متحرک سازی (انیمیشن).....	۹۹
ویدئو.....	۱۰۰
رابط گرافیکی کاربر.....	۱۰۱
اصول طراحی محتوای چند رسانه‌ای.....	۱۰۳

مراحل تولید پروژه‌های چندرسانه‌ای.....	۱۰۵
مراحل توسعه پروژه چندرسانه‌ای	۱۰۷
مزایا و معایب چندرسانه‌ای‌های آموزشی	۱۰۸
ارزشیابی رسانه‌های آموزشی.....	۱۱۱
یادگیری از طریق چندرسانه‌ای‌های آموزشی	۱۱۲
انتخاب تصاویر برای پردازش در حلقه‌ی فعال دیداری.....	۱۱۳
سازمان دادن کلمات در قالب الگوی کلامی	۱۱۴
هفت اصل طراحی مبتنی بر یادگیری چندرسانه(اصول هفت گانه‌های مایر)	
اصل چندرسانه‌ای	۱۱۴
اصل مجاورت فضایی	۱۱۵
اصل مجاورت زمانی.....	۱۱۵
اصل انسجام.....	۱۱۵
اصل چگونگی وجه حسی	۱۱۶
اصل افزونگی.....	۱۱۶
ملاک‌های انتخاب یک رسانه‌ی یادگیری.....	۱۱۷
الف. هم خوانی باهدف ها، محتوای درس و شیوه‌های تدریس	۱۱۷
ب. توانایی انتقال پیام مورد نظر	۱۱۸
ج. انطباق با ویژگی‌های یادگیرندگان	۱۱۸
د. شیوه آموزشی	۱۱۹
ه. موضوع آموزشی	۱۲۰
ز. شرایط و امکانات.....	۱۲۰

کاربرد رایانه در آموزش و یادگیری	۱۲۰
رسانه و افزایش انگیزش	۱۲۳
رسانه و انگیزش درونی	۱۲۵
رسانه و انگیزش بیرونی	۱۲۸
موک چیست؟	۱۳۱
مفاهیم کلیدی موک	۱۳۳
رویکردهای آموزشی موک	۱۳۶
خلاصه فصل	۱۴۵
فصل چهارم: تاثیر انگیزش و رسانه در دوره ابتدایی و تحولات	
روانشناختی مطابق با آن	۱۴۷
مقدمه	۱۴۷
ویژگی های شناختی دانش آموز ابتدایی	۱۴۸
اهمیت آموزش علوم تجربی در دوره ابتدایی	۱۵۱
فرایند درس علوم در ابتدایی	۱۵۵
روش هایی نو در یاددهی و یادگیری	۱۵۷
خلاصه فصل	۱۶۷
سخن پایانی	۱۶۹
منابع و کتابشناسی	۱۷۱

پیشگفتار

فناوری‌های نوین ارتباطات و اطلاعات، دنیائی که در آن زندگی میکنیم و روش‌های آموزش و یادگیری (فرهنگ آموزش) و چگونه زیستن را تغییر داده است. انگیزش و رسانه در چند دهه اخیر توسط صاحب‌نظران و اندیشمندان مورد توجه قرار گرفته است، چرا که [هر دو] نقش مهمی در جریان یادگیری دارد. به دیگر سخن، رغبت محرکی است که فعالیت را افزایش می‌دهد. برای این که یادگیری فعال صورت پذیرد، شاگردان باید نسبت به موضوعی که می‌خواهند فراگیرند، علاقه‌مند باشند. در این باره نیز گفته شده است: «برای ایجاد علاقه، لازم نیست که موضوعات درسی را به طور تصنعی جالب نشان دهیم، همین که مطالب و مفاهیم درسی براساس نیاز شاگردان تنظیم شده باشد و مسائل اساسی و واقعی آنان را مطرح سازد و به آنان در برخورد با محیط کمک کند، رغبت آنان برانگیخته خواهد شد.

هدف اصلی کتاب حاضر تدوین اثری مناسب برای آموزش رابطه‌ی انگیزش و رسانه در آموزش و پرورش است. محتوای کتاب طوری تهیه شده است که می‌توان از آن در دروس روانشناسی یادگیری، کاربرد انگیزش در آموزش، تکنولوژی و کاربرد رسانه‌ها در آموزش و سایر دروس وابسته به آن استفاده کرد. با توجه به ضرورت برگزاری کارگاه‌های آموزشی و دوره‌های ضمن خدمت، سر فصل‌های کتاب‌های حاضر می‌تواند در تعداد زیادی از این دوره‌ها کاربرد داشته باشد.

گسترش و توسعه‌ی فن آوری اطلاعات و ارتباطات در برنامه‌های آموزش و پرورش، گامی مؤثر و ماندگار بوده که توانسته تحول کیفی در اهداف، برنامه‌ها، روش‌ها و شیوه‌ها ایجاد کند و در نتیجه اثربخشی آموزش و پرورش را به دنبال داشته باشد. پیش‌بینی می‌شود با توسعه فن آوری، رویه‌های دیرینه و مسائل و مشکلات لاینحل از قبیل کاربرد ی کردن آموزش و پرورش، تمرکز بر توانایی و نیازهای یادگیرندگان، نهادینه کردن دانش آموز محوری و تغییر نقش معلم به عنوان راهنما [رهبر آموزشی] و بالاخره اصالت بخشیدن به آموزش مادام‌العمر^۱ محقق شود. انگیزش تحصیلی دانش آموزان نیز یکی از شاخص‌های مهم در آموزش و پرورش است و تمام کوشش‌های این نظام در واقع جامعه‌ی عمل پوشاندن به این امر تلقی می‌شود. به عبارتی دیگر جامعه و به ویژه نظام آموزش و پرورش به رشد و تکامل موفقیت آمیز دانش آموزان و جایگاه آنان در جامعه علاقه‌مند و نسبت به آن نگران است و انتظار دارد کودکان و دانش آموزان در جوانب گوناگون اعم از ابعاد شناختی، عاطفی، شخصیتی، کسب مهارت‌ها و توانایی‌ها آن چنان که باید انگیزش و پیشرفت و تعالی یابند. برای رسیدن به انگیزش کافی در دانش آموزان لازم است به عوامل مؤثر در آن توجه خاصی مبذول گردد.

در این راستا یکی از عوامل مهم در توسعه نظام‌های آموزشی، بهره‌گیری از تکنولوژی نوین آموزشی است. فن آوری در مدارس نه برای کمک به دانش آموز برای کسب نمره بیشتر و امتیاز بالاتر، بلکه برای تجهیز وی برای حل مسایل واقعی زندگی قابلیت‌هایی به جا یافته است. اینک وقت آن رسیده است که ما نیز با استفاده از دستاوردهای جهانی، کاملاً فراهم و ممکن، با دیدی نو و روشن از مفهوم یادگیری و نقش فن آوری به بازسازی هدف‌های آموزشی و درسی پردازیم و نسبت به تغییر روش‌ها و اتخاذ سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها و راهبردهای عملی لازم اقدام کنیم. استفاده از فناوری‌های جدید و تلفیق آن‌ها با تجارب یادگیری، دانش آموزان را در یادگیری، تصمیم‌گیری، سرمشق قرار دادن بررسی‌های علمی، تجربه کردن ابعاد متعدد هنری، حل مسائل و مشکلات حقیقی و سرانجام شرکت در بسیاری از جوامع و فعالیت‌های گروهی یاری می‌دهد. بر اساس چنین نگاهی انتظار می‌رود نرم افزار کمک آموزشی که یکی از فناوری‌های جدید و تلفیقی است، می‌تواند ابزار مناسبی برای یادگیری نیز باشد. در کتاب حاضر فصل اول به معرفی کاربرد فناوری اطلاعات در آموزش و پرورش، رسانه و انگیزش و اهمیت استفاده از رسانه در آموزش اختصاص دارد. در فصل دوم به مفهوم انواع انگیزش، مقیاس‌های افزایش انگیزش، عوامل موثر بر آن، نظریه‌های انگیزش و عوامل بنیادی و شیوه‌های ارتقا انگیزش و یادگیری می‌پردازد در فصل سوم مبحث را به رسانه و کاربرد، انواع رسانه، چندرسانه‌ای-

ها... نظریه شناختی انواع چندرسانه‌ای‌ها. اصول طراحی محتوای چند رسانه‌ای، مزایا و معایب چندرسانه‌ای، یادگیری از طریق چندرسانه‌ای و هفت اصل طراحی مبتنی بر یادگیری اختصاص دادیم و در فصل چهارم نقش رسانه و انگیزش در یادگیری را در دوره ابتدایی بررسی کردیم و در انتهای هر فصل چکیده‌ای از مفاهیم را در اختیار خوانندگان گرامی قرار دادیم. امید است که این کتاب بتواند شرایط و زمینه‌ای را فراهم آورد تا در آن دانش آموزان و دانش‌جویان و معلمین گرامی در فعالیت یادگیری برانگیخته شوند. در این کتاب تلاش‌های زیادی انجام شده است تا مطالبی مفید و منسجمی در اختیار کلیه خوانندگان قرار گیرد، اما از آنجا که هر کاری نقاط قوت و وضعی را به همراه دارد از کلیه خوانندگان عزیز، خواهشمندیم تا از طریق نشانی^۱، نقطه نظرات ارزنده خود را بیان فرمایند. از همکاری خانم معصومه نصرالهی و خانم دکتر مریم اکبرزاده فتح‌آبادی (هیات علمی دانشگاه پیام نور کرمان) در ویراستار علمی این اثر سپاسگذاریم.

ابوالفضل بختیاری

بهناز حق‌بین

Bakhtiari.Abolfazl@gmail.com

۱ - برای ارتباط با مولفان ←

behnnnaz_moalem@yahoo.com

